

Christer Bogefeldt
Kultursekreterare
Verkskansliet

Datum
2006-10-15
Ert datum
2006-06-14

Dnr
RA 2006/02316
Ert dnr
U2006/3386/Kr

Regeringskansliet
Utbildnings- och kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande över betänkandet Tänka framåt, men göra nu (SOU 2006:45)

Kommittén Aktionsgruppen för barnkultur har avlämnat rapporten ”Det ser lite olika ut ... en kartläggning av den offentligt finansierade kulturen för barn” och betänkandet ”Tänka framåt, men göra nu. Så stärker vi barnkulturen”. Rent allmänt har svensk barnkultur eller kultur av, med och för barn i Sverige ett gott internationellt rykte, men utredningen menar att man efter 30 år av barnkulturpolitik borde kunna vänta sig ett mer strategiskt arbete, med en tydlig tråd mellan mål, uppföljning och utveckling. Kartläggningen visar att det finns stora skillnader i barns möjligheter att ta del av kulturen och till eget skapande. Geografiska avstånd, brist på resurser, för dålig samordning mellan olika aktörer samt bristande kunskaper om behoven hos olika målgrupper och hur man når ut har också betydelse.

Därför föreslår utredningen kraftfulla insatser för att förverkliga de intentioner som finns i FN:s barnkonvention, läroplanerna, de kulturpolitiska målen och i andra styrdokument genom ökad samordning, förbättrad uppföljning, fördjupade kunskaper genom forskning samt en stor ekonomisk satsning för att stimulera utveckling inom området.

Riksarkivet delar utredningens syn på betydelsen av barnkulturen, både som skapande och deltagande verksamheter, men har inte anledning att kommentera kartläggning och förslag i andra delar än de för Riksarkivet mest relevanta. Utredningen har sänts ut till 265 remissinstanser, varav endast fyra inom arkivsektorn. Riksarkivet finner det därför naturligt att i sitt svar i vissa avseenden tala för arkivsektorn som helhet, en kultursektor som omfattar ca 500 institutioner över hela landet. De resonemang som i kartläggningen och förslagsdelen explicit förs om arkiven begränsar sig till ett fåtal sidor, vilket vi menar är olyckligt.

Arkivens roll och uppgifter

De senaste tjugo årens har inneburit en markering av att arkivverksamheten bör inriktas på arkivens tillgänglighet – eller snarare tillgängligheten till arkivens innehåll. Från att i

huvudsak innebära passivt tillhandahållande av material efter avnämarnas förfrågningar bör i stället aktiv marknadsföring, utbud och informationsspridning om arkiven framhävas. Ett uttryck för detta synsätt är att statens arkiv, dvs. Riksarkivet och landsarkiven, i sin åiterrapportering ska redovisa vilka insatser som gjorts för att utveckla verksamheten med att tillhandahålla och tillgängliggöra i kontakt med skola, universitet och högskola. Riksarkivet har vidare deltagit i det samarbete för erfarenhetsutbyte och planering som initierats av Kulturrådet och Skolverket med anledning av deras gemensamma regeringsuppdrag att på nationell nivå stärka och utveckla arbetet med kultur i skolan.

När det gäller barnkultur har arkiven sin styrka i att kunna synliggöra barns villkor genom historien, att kunna visa primära och autentiska källor som ger historisk insikt om hur skola, sociala förhållanden, barnavård osv. har tett sig förr. Detta kan ses som ett led i ungas identifikation med verkliga människor, verkliga händelser och verkliga miljöer. Men det är också identitetsskapande, i den meningen att barn idag kan placera in sig själva i tid och rum och ge en förståelse av de inte är först och inte sist i världen. En sådan process som inbegriper källkritik och informationsbehandling är också ett viktigt verktyg för demokratin. Medborgarna ska veta var informationen finns, kunna ta del av den och hantera den självständigt. För att detta ska fungera krävs ett genomtänkt pedagogiskt arbetssätt från arkivens sida.

Arkivpedagogik

Begreppet arkivpedagogik har i Sverige etablerats under 1990-talet och är alltså relativt nytt i arkiv- och kulturpolitiska sammanhang. Under perioden 1995-2000 finansierade Stiftelsen framtidens kultur ett antal projekt inom området. Man kan se dessa år som en *försöks - och formuleringsfas* som skapade och utvecklade mål och argument samt olika metoder och modeller för ett arkivpedagogiskt arbete med skolans elever som främsta målgrupp. Som en lägesbeskrivning – också internationellt – och som en sammanfattning av det dittillsvarande nationella utvecklingsarbetet kan man se handboken *”Historia på riktigt – arkivpedagogik i praktiken”* av Eva Sjögren och Catarina Lundström från 2001. Den fungerar som en praktisk plattform för en *fas av spridning och implementering* av arkivpedagogiskt arbete riktat mot skolan, men formulerar också nya mål och ett bredare målgrupptänkande för det fortsatta arbetet. En av anledningarna till detta är de resonemang om livslångt lärande som fått brett genomslag på europeisk nivå och där arkiv, bibliotek och museer borde kunna fungera som självklara lärmiljöer.

Redan 1998 skapades ett nationellt nätverk med bas i Riksarkivet, *Arkivpedagogiskt Forum*, för kunskapsuppbyggnad, informations- och erfarenhetsutbyte. Huvuduppgiften är att genom kontinuerlig informationsspridning, seminarier och utbildningsinitiativ verka för en långsiktigt hållbar utveckling av den arkivpedagogiska verksamheten i både traditionella och nya former.

Det finns idag ett antal etablerade modeller, metoder och särskilda läromedelstyper för arkivpedagogiskt arbete, antingen för användning på ett arkiv eller i skolan. De rör sig bl.a. om *arkiv för hemlån* (läs skola) med en resväska eller dokumentportfölj fyllda med dokument inom ett visst ämnesområde, *”arkivdossier”* dvs. tryckta häften med kopior av originalhandlingar i ett visst ämne till försäljning, *”arkivmappar”* som är en slags

arkivväska i det lilla formatet. Ett tillskott i mer öppna former är ”arkivverkstäder” som bygger på tanken att en grupp besökare – inte enbart skolungdom - träffas för att pröva på forskning, bokbindning, handskriftsläsning eller liknande. Dessa modeller bygger på att användarna möter en pedagog öga mot öga, i situationer som vi kan kalla ”analoga” i motsats till den distansoberoende användningen av digital information om och ur arkiven som under de senaste tio åren vuxit kraftigt i form av nätbaserad tillgång till databaser av olika slag samt diverse multimedia-produkter.

När det gäller bred användning av de analoga metoderna är de stora problemen dels de fåtaliga pedagogerna inom arkivinstitutionerna, dels bristen på kunskap om arkivens pedagogiska potential bland skolans lärare. Spridning av sådan kunskap genom direkt samverkan med lärarutbildningarna och fortbildningen av lärare är därför av strategisk betydelse för verksamhetsområdet.

Den digitala teknikutvecklingen har skapat radikalt nya möjligheter att göra kunskaper om arkiven och deras innehåll tillgängliga. Detta handlar å ena sidan om överblick och sökmöjligheter i databaser, multimediaprodukter och läromedel, å andra sidan om åtkomlighet oberoende av plats. Ur pedagogiskt perspektiv bör det noteras att digitala produkter skulle ha mycket att vinna på att bli mer lättillgängligt anpassade eller utprovade för arkiv- eller teknik-ovana användare. Här ser Riksarkivet ett stort behov av forskningsbaserat utvecklingsarbete av pedagogiska gränssnitt för digitala produkter. Goda internationella förebilder finns bl.a. i Storbritannien, men också i Sverige. Bland andra kan nämnas *Sundsvallsminnen*, som är en multimediaportal och SVAR, som utvecklar en digital forskarsal. Ett ambitiöst samarbete i Stockholm mellan stadsarkivet, stadsmuseet, stadsbiblioteket och utbildningsförvaltningen är det webbaserade läromedlet ”*Stockholmskällan*”.

Ett nationellt uppdrag

Behovet av att utveckla arkivpedagogiska insatser har regeringen konkretiserat i förslaget om ett nationellt uppdrag. Utvecklingsarbetet är en angelägenhet för hela arkivsektorn, men mottagaren av det nationella uppdraget har ett särskilt ansvar för att kunskap och erfarenheter från uppdraget sprids runtom i landet och bidrar till att inspirera olika arkivinstitutioner till insatser på området. Det nationella uppdraget för arkivpedagogik har för åren 2006-2008 tilldelats Skånes Arkivförbund, som bedriver arbetet i samverkan med Arkivpedagogiskt Forum.

Det kollektiva minnet, ABM och kulturarvspedagogik

Arkiven ingår som en delsektor i samhällets kollektiva minnesapparat, den som tillsammans med bibliotek och museer går under beteckningen ABM. Kulturarvet är den gemensamma kärnan i verksamheterna. Med avstamp i behoven inom museipedagogiken menar utredningen att det vore intressant om det kunde utvecklas gemensamma kurser och utbildningar för kulturarvssektorn som helhet och ger exempel från England. Riksarkivet vill påpeka att det i Östersund byggs upp ett Nordiskt Centrum för Kulturarvspedagogik vilket framöver borde kunna – om det ges nationellt stöd - fungera på det sätt utredningen efterlyser.

Beslut i detta ärende har fattats av riksarkivarie Tomas Lidman. Vid ärendets slutliga handläggning har närvarit kultursekreterare Christer Bogefeldt (handläggare).

Tomas Lidman

Christer Bogefeldt